

Lengyelország története – óravázlat

Lengyelország lengyel neve – **Polska** – a lengyel *polán* törzs nevéből (pole 'mező'), azaz a mezőket megmunkáló emberek elnevezéséből származik.

Lengyelország első uralkodója a **Piast** családból származó **Mieszko** volt, aki **966**-ban felvette a kereszténységet.

I. Mieszko Lengyelországot **990** körül a *Dagome iudex* néven ismert oklevélben pontos határmegjelöléssel Szent Péternek – tehát a római Szentszéknek – hagyományozta, hogy így a nemzetközi szövetség útján legalizálja államát és biztosítsa függetlenségét szomszédaival – a csehekkel és a németekkel – szemben.

A fejedelmi székhely **Gniezno** volt, amely 1000-tól érseki székhely is egyben. 1000-ban Gnieznóban, Szt. Adalbert sírjánál találkozott egymással a két uralkodó **III. Ottó** német császár és **Chrobry**, Mieszko fia és utódja.

A lengyel függetlenség megnyilvánulásaiavá lettek a királyi koronázási ünnepek, Vitéz Boleszláv 1025-ben.

Ferdeszájú Boleszláv nevéhez fűződik az utódlás szabályozása, kialakított egy egységes és oszthatatlan területet, ez volt az ún. szeniorátus.

1225-26-ban **Mazóviai Konrád** (Konrad Mazowiecki) a Német Lovagrendhez fordul segítségért, hogy keresztény hitre térítsék a poroszokat, cserébe a *chelmnoi* területek egy részét adta.

A korona 1295-ben a nagy-lengyelországi herceg, II. Przemysł fejére került. Az uralkodót azonban 1296-ban bérgyilkosok megölték. Ezek után II. Vencel cseh király meghódította a lengyel területek jelentős részét, és 1300-ban Gnieznóban királlyá koronáztatta magát.

1320-ban **Lokietek Ulászló** trónra kerül. Fia és utódja, **Nagy Kázmér – Kazimierz Wielki** – (1333–1370), az egyik legkiemelkedőbb lengyel uralkodó volt. Kázmér uralkodásának számos pozitívuma volt: támogatta a települési akciót, új falvak és városok létesítését, valamint a kereskedelmet. 1364-ben megalapította az első lengyel egyetemet, a Krakkói Akadémiát.

Kázmér halálával kihalt a **Piast** dinasztia. A Visegrádi egyezmény alapján a trónt **Nagy Lajos** magyar király örökölte. Ezzel létrejött az első magyar-lengyel perszónálunió. Halála után lánya, **Hedvig**, került trónra, **akit** hozzáadtak a pogány litván **Jagelló Ulászlóhoz**. Ezek után **Jagelló Ulászló** felvette a kereszténységet, ezzel megalapozták a **Jagelló** dinasztiát és **1385**-ben létrejött a **KREWÓI UNIÓ** amely az évszázadokig fennálló lengyel-litván uniót

jelentette. A lengyel-litván unió fő oka a mindkét államot fenyegető Német Lovagrend terjeszkedése volt. Az uniót gazdasági és társadalmi okok is indokolták: a kereskedelem új piacokat keresett, a lengyel oligarchákat az orosz földek betelepítési akciója, a litván hercegeket és bojárokat pedig a lengyel rendszer mintáinak átvétele érdekelte. A Lovagrend elhatározta, hogy megelőzi a növekedőben lévő lengyel-litván erőt, ezért elzárták a tengeri kikötőktől és folyamatos fenyegetést jelentettek. 1409-ben háború tört ki. A döntő összecsapás az egyesített lengyel-litván sereg és a lovagrend csapatai között **Grünwald** alatt zajlott **1410.** július 15-én, a csata az egyesített sereg győzelmével ért véget, a lovagrend ezután összeomlott.

XVI. század Lengyelország aranykora, **Gdańsk** a Hanza városok közé tartozik, kikötőjébe nyugatról luxustermékek érkeznek, amit lengyel gabonára cserélnek.

1569. július 1-én **Lengyelország** és **Litvánia** egy államtestté kapcsolódott, „Királyi köztársaság” lett (**LUBLINI UNIÓ**), ún. Két Nemzet Köztársasága. A közösen megválasztott király egyúttal *Litvánia* nagyfejedelemé is lett. Közös volt a szejm (országgyűlés), közös volt a pénz. Közös szejm székhelye Varsó lett.

1572-ben meghalt az utolsó **Jagelló**.

A következő évben **Valois Henrik (Henryk Walezy)** került trónra, szigorú feltételekkel: *Pacta Conventa, Articuli Henriciani*. Ezek megalapozták a későbbi „nemesi köztársaságot”. Azonban **IX. Károly**, francia király halála után, **Henrik** Franciaországba megy, hogy elfoglalja a francia trónt.

Ismét interregnum következett, majd végül **Báthori Istvánt** erdélyi fejedelmet választották meg lengyel uralkodónak.

III. Zsigmond (Zygmunt III Waza) megpróbálkozott az abszolutizmus kiépítésével, ennek következtében 1606-ban nemesi felkelés tört ki, melyet **Mikołaj Zebrzydowski** krakkói vajda vezetett.

1648-ben **Bogdan Zenobi Hmelnickij** vezetésével a kozákok fellázkodtak.

1674-ben **Jan Sobieski**t választották meg királlyá **III. János** néven, aki 1683. szeptember 12-én felszabadította Bécset a török ostrom alól.

1767-ben II. Katalin cárnő parancsára orosz csapatok hatoltak be Lengyelországba annak ürügyén, hogy a görögkeleti vallás hívei is betölthessék valamennyi állami hivatalt, természetesen ez egy mondvacsinált indok volt. A lengyelek válaszlépése a Bari Konföderáció volt, amely többek között a katolikus vallás védelmét tűzte ki célul.

1772. augusztus 5-én Szentpéterváron az Orosz birodalom, a Habsburg Birodalom és a Porosz birodalom aláírták Lengyelország **első** felosztásának szerződését.

1793. január 23-án II. Katalin újabb felosztást javasolt, így Oroszország és Poroszország, ismét Szentpéterváron aláírták a **második** felosztási szerződést.

Tadeusz Kościuszko vezetésével felkelés tört ki, a második felosztás után, azonban ezt az oroszok kíméletlenül leverték.

1795. január 3-án az orosz és porosz uralkodók szerződést írtak alá a maradék lengyel területek felosztására, de az osztrákok nem akartak kimaradni az osztozkodásból, így a végső szerződések **1795.** október 24-én születtek meg (**harmadik felosztás**).

A XVIII. és a XIX. század fordulóján a napóleoni Franciaország lett Lengyelország szövetségese. 1797-ben Olaszországban megalakultak a lengyel légiók, amelyek támogatták Bonaparte Napóleont Ausztriával vívott háborújában. 1806–1807-ben Napóleon térdre kényszerítette Ausztriát, Poroszországot és Oroszországot. 1807-ben **Napóleon** létrehozta a **Varsói Hercegséget**.

1815-ben a Bécsi kongresszuson a hercegség területéből létrehozták a **Lengyel Királyságot (Kongresszusi Királyság)**.

1830. november 29-én éjszaka Varsóban felkelés tört ki. A felkelés eltiprása nyomán eltörölték az alkotmányt, felszámolták a Királyság hadseregét, bezárták az egyetemet, citadellát építettek Varsóban. Az elbukott felkelés okai között szerepelt a lengyel parasztság helyzete is, ami egészen 1863-ig a fő társadalmi problémát jelentette.

A Lengyel Királyságon végigsöpört a vallási és nemzeti tüntetések hulláma. Az összeesküvők felkelést készítettek elő, amely **1863** januárjában tört ki. 1864-ben a felkelés elbukott, a nép kegyetlen retorziókat szenvedett, a háborús állapot az első világháborúig tartott.

1892. november 17-én **Párizsban** létrehozták a Lengyel Szocialista Pártot. Egyik legfontosabb programjuk a függetlenség kivívása és a demokratikus lengyel állam megteremtése volt. Egyik vezetőjük **Józef Pilsudski** lett.

1917-ben az oroszországi októberi forradalom kitörése és a breszti különbéke (1918. március 13.), amelyet a központi hatalmak kötöttek Szovjet-Oroszországgal, lehetővé tette a nyugati hatalmak számára a lengyel ügy felkarolását. Már ezt megelőzően, Woodrow Wilson amerikai elnök **1918.** január 8-án elhangzott szózatában a békekötés 13 feltétele között a független lengyel állam újjáteremtését jelölte meg: Franciaország, Németország gyengítésére és a lehetőleg erős Lengyelország megalakítására törekedett.

1919. január 26-ára írták ki az első választást melynek 5 alapelve volt: általános, egyenlő, titkos, közvetlen, arányos. **Pilsudski** a választás után átadta a hatalmat, melyet ezután a szejm gyakorolt.

A versailles-i béke Lengyelország nyugati határait garantálta, 1920-ban keleten háború tört ki Szovjet-Oroszországgal. 1920. október 12-én Rigában fegyverszünetet kötnek. **1921.** március 18-án pedig aláírták a békét. A határok 1939 szeptemberéig maradtak érvényesek.

1926. május 31-én köztársasági elnök-választás volt, melyet **Pilsudski** nyert. **Pilsudski** felismerte, hogy újabb háború közeleg, ezért megemeltámadási szerződést kötött az oroszokkal 1932-ben, majd a németekkel 1934-ben.

1939 áprilisában a németek felmondták az 1934-es egyezményt. 1939. augusztus 23-án írták alá a híres/hírheft **Molotov-Ribbentrop** szovjet-német megemeltámadási paktumot. A szerződés titkos záradéka volt Lengyelország felosztása.

1939. szeptember 1-én Németország megtámadta Lengyelországot, **szeptember 17-én** viszont szovjetek is Lengyelországra rontanak, aminek következtében az ország összeomlik. Mind a III. Birodalom, mind a Szovjetunió elkövette a maga népirtását Lengyelországban.

Amikor **1945.** május 9-én Németország kapitulált és befejeződött a II. világháború, Lengyelország elméletileg a győzedelmes szövetségesek között szerepelt. A harcok során, de mindenekelőtt a megszállók terrorja következtében Lengyelország szenvedte a legnagyobb emberveszteségeket. Romhalmaz volt a főváros, az anyagi pusztulás, a kultúrjavak vesztesége minden addigi mértéket meghaladtak.

1948. december 15-én egyesült az LMP (Lengyel Munkás Párt) és a Lengyel Szocialista Párt - Lengyel Egyesült Munkáspárt néven. A párt főtitkára **Boleslaw Bierut** lett, aki 1956-ig töltötte be ezt a posztot. Ezután **Wladyslaw Gomulka** lett a főtitkár, aki programbeszédében élesen bírálta a sztálini időszak gazdasági és társadalom politikáját. A rendszer lassú bomlása ezután indult meg. 1976-ban létrejött a KOR – Komitet Obrony Robotników – Munkás Védelmi Bizottság, amely a legkülönbözőbb értelmiségi és ellenzéki köröket képviselte.

1978. október 16-án **Karol Wojtyła**t választották meg pápának **II. János Pál** pápa néven. II. János Pál pápa első utazása Lengyelországba 1979 júniusában döntő esemény volt.

1980 nyarán Lengyelországon sztrájkhullám söpört végig. A gdański hajógyárban a sztrájkbizottság élén Lech Wałęsa állt. A munkások tanácsadói a legkiválóbb lengyel értelmiségiekből kerültek ki. A hatalom arra kényszerült, hogy a munkásokkal tárgyalásokat folytasson a 21 posztulátumról, amelyek között a béremeléseken kívül szerepelt a cenzúra megszüntetése és a szabad szakszervezetek létrehozása. A programmal nem rendelkező kormány engedményekre kényszerült. Két hónap leforgása alatt 1980. augusztus 31-én létrejött egy hatalmas, tízmilliós szervezet a Szolidaritás (NSZZ Solidarność), amely

kizárólag békés eszközöket alkalmazó, függetlenségi és reformcélokat kitűző szakszervezet volt, egyúttal nagyszabású társadalmi mozgalom. 1981. szeptember 5-10 és szeptember 26 és október 7 között megrendezték **Gdańskban** a Szolidaritás I. kongresszusát.

A Szolidaritás és a LEMP másfél éven át tartó együttlétezése során egymásra torlódtak a konfliktusok, a párt fékezte a reformokat, provokációkra került sor, romlott a gazdasági helyzet, sorra lobbantak fel a sztrájkok.

Az **1981.** december 12-ről 13-ra virradó éjszakán bevezették a szükségállapotot. A Szolidaritás vezetőit internálták, erőszakkal fojtották el a sztrájkokat, az üzemekbe és a hivatalokba katonai biztosokat vezettek be.

1989-ben volt az első demokratikus választás, melyet a Szolidaritás nyert, és az elnöki székbe is egy tagjuk, **Lech Wałęsa** került.